

Silva Karim

Zavod RS za šolstvo

Z G O D B A O N A S T A J A N J U U Č N E G A N A Č R T A Z A L I K O V N O V Z G O J O

Pravzaprav ne vem, kje naj začnem to zapleteno in napeto zgodbo o poteku prenove pri likovni vzgoji, ki je še vedno ni konec.

Učni načrt za likovno vzgojo je dokončan, tu pred mano na mizi se sveti v dopoldanskem soncu, na vogalu nosi pripisan zaznamek: potrjena verzija, 5. julij 2001.

S plastično spiralo vezan šop listov, za katerim je dolga zgodba. Šop listov, ki mu pripadata še dve polni polici vprašalnikov, vmesnih osnutkov in drugih gradiv. Pripada mu tudi debel fascikel zapisnikov, vabil, mednarodnih primerjav, pisem učiteljev in drugih gradiv, povezanih z delovanjem Predmetne kurikularne komisije za likovno vzgojo.

Prav bi bilo, da bi začela v letih 1997 in 1998 z zgodbo o nastajanju predmetnika za devetletno osnovno šolo, ki se je verjetno še dobro spominjate. To je zgodba z manj srečnim koncem za učence, ki si bodo v sodobnem, postindustrijskem svetu iskali in določali identiteto. Predmetnik namreč krči število ur, namenjenih likovni vzgoji. V zadnjem triletnju bodo tako lahko učenci manjkajoče vsebine pridobili le v okviru izbirnega predmeta likovno snovanje, vendar le tisti, ki jim bo zaradi številčnih omejitev skupin izbirnega predmeta to omogočeno. V 6. razredu devetletke pa so enajstletniki ob eni uri(ci) likovne vzgoje tedensko prikrajšani tudi za to možnost.

Še vedno pričakujemo, da bo evalvacija spremljave uvajanja vendarle potrdila ugotovitve in mnenja strokovnjakov, ki govorijo o nujnosti večjega števila ur, namenjenih likovni vzgoji.

Celotna zgodba o nastajanju omenjenega predmetnika je objavljena v knjigi z naslovom Likovna vzgoja v kurikularni prenovi (Debora 1998). Od tu naprej pa se dogaja zgodba o nastajanju učnega načrta.

Ce preskočim bolečo točko o pojavu začasnega učnega načrta, ki ga je na pobudo takratnega direktorja Zavoda za šolstvo napisalo nekaj učiteljic, so se prvi konkretni koraki v smer priprave učnih načrtov pričeli s pogovorom med strokovnjaki z ljubljanske in mariborske Pedagoške fakultete in med tedanjim ministrom dr. Slavkom Gabrom. Na tem pogovoru je bilo dogovorjeno, da se pripravi učni načrt, da pa bo moralo Ministrstvo za šolstvo in šport izpolniti naslednje pogoje (citiram najpomembnejše):

- Ministrstvo za šolstvo in šport bo ravnatelje prihodnje devetletke posebej opozorilo na potrebo, da v šestem razredu osnovne šole likovno vzgojo praviloma poučuje učitelj likovne vzgoje. V sedmem, osmem in devetem razredu poučuje likovno vzgojo učitelj likovne vzgoje.
- Po predložitvi učnih načrtov, iz katerih bo razvidna potreba po takšni ureditvi, se v Pravilnik o standardih in normativih devetletne osnovne šole vnese popravek, ki pravi, da se v zadnjem triletnju pri likovni vzgoji učenci oddelka delijo pri največ 30 % ur, in sicer v skladu z normativi, ki veljajo za delitev v skupine. Predlaga se, da se vsebine oz. cilji v učnih načrtih oblikujejo tako, da se vsebine, ki zahtevajo delitev, podajajo strnjeno, npr. v enem ocenjevalnem obdobju.
- Minister bo Nacionalno evalvacijsko komisijo poprosil, da natančno spremlja in evalvira ustreznost umestitve likovne vzgoje v predmetniku osnovne šole.
- V vseh šolah v državi se zagotovi sistematizacijo za tri ure interesne dejavnosti s področja likovne vzgoje, glasbene vzgoje ter tehnike in tehnologije.
- V okviru načrtovanega prostorskega opremljanja šol bomo posvetili temeljito pozornost prostorskim in materialnim možnostim za likovno vzgojo.

Na podlagi tega dogovora ter na podlagi 28. in 29. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS št. 12/96 in 23/96) je 15. julija 1999 direktor Zavoda RS za šolstvo imenoval Predmetno kurikularno komisijo za likovno vzgojo, ki je bila sestavljena iz štirih predstavnikov ljubljanske in mariborske Pedagoške fakultete, štirih učiteljev in strokovne tajnice – svetovalke Zavoda za šolstvo.

Takoj v začetku je komisija opredelila koncept in pripravila zasnovo učnega načrta s splošnimi cilji in namenom predmeta. Pripravila je tudi zasnovo za izbirni predmet, ki smo ga po nekajkratni menjavi imen poimenovali likovno snovanje. Komisija je delovala na tak način, da so posamezni člani pripravljali cilje in vsebine, predsednica pa je prejete predloge prenašala v obstoječo zasnovo učnega načrta za posamezne razrede.

Glede na to, da je bila v šolskem letu 1999/2000 prva generacija učencev že v devetletki, je komisija prioriteto dokončala učni načrt za 1. in 2. razred ter učni načrt za zadnje triletnje. Prav tako je pohitela s pripravo učnega načrta za obvezni izbirni predmet likovno snovanje.

Osnutke učnega načrta so obravnavali učitelji na študijskih skupinah.

Po trdem delu članov komisije in ob posebni požrtvovalnosti predsednice mag. Tacolove je bil v slabem letu pripravljen učni načrt za 1., 2., 7., 8. in 9. razred ter učni načrt za izbirni predmet likovno snovanje I, likovno snovanje II. in likovno snovanje III. Učna načrta je potrdil Strokovni svet za splošno izobraževanje na svoji 36. seji 1. junija 2000. Na tej je tudi izbirni predmet likovno snovanje dobil status obveznega izbirnega predmeta.

Zasnovo preostalega dela učnega načrta je komisija

dokončala v letu 2000 in v začetku leta 2001.

Ker v šolskem letu 2000/2001 ni bilo sklicev študijskih skupin, je Zavod za šolstvo razposlal osnutke učnega načrta za 3., 4., 5. in 6. razred skupaj z ustreznimi vprašalniki na vse osnovne šole v Sloveniji. Ravnatelje smo zaprosili, da učitelje spodbudijo, da bodo v svojih aktivih učne načrte obravnavali ter svoja mnenja zapisali v priložene vprašalnike. Mnenja razrednih učiteljic je zbirala strokovna tajnica Silva Karim, mnenja likovnih pedagogov pa so zbrali vodje študijskih skupin. V decembru 2000 je Zavod RS za šolstvo organiziral razširjeno sejo Predmetne kurikularne komisije za likovno vzgojo, na katerega so bili povabljeni tudi vodje študijskih skupin, zavodove pedagoške svetovalke za prvo in drugo triletnje in člani Razširjene predmetne skupine. Na tem srečanju smo skupaj obravnavali mnenja in pripombe učiteljev, ki jih navajam v nadaljevanju.

Preglednica: Mnenja učiteljev o vsebinah in ciljih likovnih problemov, standardih znanja in o medpredmetnih povezavah

	VSEBINA LIKOVNIH PROBLEMOV			CILJI LIKOVNIH PROBLEMOV			STANDARDI ZNANJA			MEDPREDMETNE POVEZAVE - STRINJANJE		
	ustrezna %	delno ustr. %	neustrezna %	ustrezna %	delno ustr. %	neustrezna %	ustrezna %	delno ustr. %	neustrezna %	ustrezna %	delno ustr. %	neustrezna %
1. RAZRED	96	4	0	91	9	0	96	4	0	100	0	0
2. RAZRED	97	3	0	99	1	0	98	2	0	99	1	0
3. RAZRED	93	13	0	93	6	0,5	93	7	0	94	5	0,5
4. RAZRED	88	12	0	90,5	9	0,5	88	11,5	0,5	95,5	4,5	0
5. RAZRED	91	9	0	88	12	0	89	11	0	98	2	0
6. RAZRED	95	5	0	95	5	0	97	3	0	92	7	1
7. RAZRED	94	6	0	96	2	2	96	4	0	86	12	2
8. RAZRED	95	5	0	95	5	0	94	6	0	94	6	0
9. RAZRED	96	4	0	95	5	0	93	7	0	94	6	0

Iz preglednice je razvidno, da se povprečno 93,9 % učiteljev strinja z vsebino likovnih problemov, ki jih je kurikularna komisija predlagala v učnem načrtu. Podoben je tudi odstotek učiteljev (93,6), ki menijo, da so predlagani cilji učnih načrtov ustrezni, in tistih, ki se strinjajo s predlaganimi standardi znanja. Tudi z medpredmetnimi povezavami se je strinjalo kar 94,7 % učiteljev. Najpogostejše pripombe učiteljev, ki so izrazili le svoje delno strinjanje, in posameznikov, ki so izrazili tudi nestrinjanje, so bile za vse razrede predmeta likovna vzgoja in tudi za izbirni predmet nekako podobne:

- pretežki in preobsežni cilji ter standardi znanja pri različnih likovnih področjih,
- previsoko naravnana teoretična razlaga nekaterih pojmov,
- premalo časa za dosego predvidenih ciljev, saj obseg ciljev ni usklajen s številom ur, ki so na voljo za realizacijo,
- slaba opremljenost šol in težave z nabavo materialov za delo,
- učni načrt naj bi predlagal tudi motive, tehnike itd.,
- v učnem načrtu ni zaslediti novih likovnih smernic in vključevanja sodobnih tehničnih rešitev,

- medpredmetna povezava naj bo samo, kadar je smiselna, ne pa za vsako ceno,
- v učnem načrtu ni predvideno delo z računalnikom,
- premalo prostora, namenjenega oblikovanju,
- pripomba, da bi pri učnem načrtu morala sodelovati večja skupina habilitiranih strokovnjakov, kot so metodik slikanja, metodik arhitekture za osnovne šole itd. ter več praktikov,
- pripomba, da učni načrt zanemara emocije posameznika,
- itd.

Učitelji pa so v svojih zapisih izrazili tudi potrebo po dodatnem izobraževanju, naravnanim na uporabo učnih načrtov. Od strokovnjakov, članov komisije, ki je pripravljala učne načrte, pričakujejo tudi ustrezen priročnik ter didaktične pripomočke za delo v razredu (zbirka reprodukcij, filmov itd.). Strokovna tajnica, ki je zbirala mnenja in pripombe učiteljev, pa je prejela tudi več pisem s pohvalami dobrega učnega načrta in čestitkami komisiji.

Na 10. seji kurikularne komisije za likovno vzgojo 12. decembra 2000, na kateri so bili poleg članov Predmetne kurikularne komisije za likovno vzgojo navzoči tudi vodje študijskih skupin, člani razširjene predmetne skupine za likovno vzgojo ter predstavnice pedagoških svetovalk za prvo in drugo triletje, je stekla razprava o obravnavanih učnih načrtih ter o pripombah učiteljev. Govorili so o pomenu inovativnosti in strokovnosti učiteljev, o njihovi strokovni izobrazbi, samoizobraževanju ter o bojazni glede strokovne usposobljenosti, ki jo izražajo nekatere učiteljice na razredni stopnji, saj si želijo večje strokovne usposobljenosti. Udeleženci srečanja so menili, da je prav ta bojazen glede strokovne usposobljenosti pogojevala mnenja o previsoko naravnanih ciljih učnega načrta. Tudi navzoči učitelji so pripovedovali o različnih izkušnjah, ki jih srečujejo pri svojih kolegicah na razredni stopnji. Izpostavili so, da so učitelji v prvem triletju zelo obremenjeni, saj so prenovljeni vsi učni predmeti. Težko je biti najboljši učitelj na vseh področjih, je pa pri tem pomemben tudi prijem in sodelovanje likovnega pedagoga, ki poučuje na šoli. Na nekaterih šolah poteka to sodelovanje idealno, so pa tudi šole, kjer ni nikakršnega sodelovanja. Poudarili so pomen povezanosti likovnika z učiteljicami razredne stopnje. Povezava je pomembna tudi zaradi organiziranosti preskrbe šole z likovnimi materiali – tako za razredno kot za predmetno stopnjo. Če dobijo učenci vse osnovne materiale na šoli, je tudi to eden izmed pogojev za kakovostnejši pouk tako na razredni kot na predmetni stopnji.

Člani komisije in udeleženci srečanja so odgovarjali tudi na konkretne pripombe:

Motivi in tehnike niso stvar učnega načrta, saj učitelj izhaja pri likovni vzgoji iz likovnega problema, ki ga udejanja s pomočjo tehnike in motiva, ki je danem trenutku učencem najbolj aktualen. Predpisani motivi in tehnike bi učiteljem odvzeli avtonomijo in ustvarjalnost. Tudi sodobne likovne smernice so stvar učiteljevega didaktičnega prijema. Določen likovni problem lahko izvaja različno: lahko kot izražanje z materialom na listu, lahko kot postavitev v prostoru, kot kiparsko tvorbo ali pa pri tem uporablja celo fotografijo, optični čitalnik z računalnikom ali fotokopiranje ... Tudi same likovne probleme lahko združuje in jih realizira v okviru ene likovne naloge. Seveda mora učitelj v ta namen nadvse skrbno načrtovati letno pripravo (primer: 7. razred: ornament lahko poveže z reliefom in ga izvaja kot likovno nalogo oblikovanje reliefa ...).

Kar zadeva pripombo glede pomanjkanja oblikovanja, je v učnem načrtu dovolj možnosti, saj učni načrt ne določa natančno, kako naj učitelj izvaja določeno likovno nalogo. Tudi didaktična priporočila (na katera nekateri, ki so dajali pripombe, niso bili dovolj pozorni) govorijo, da *posveča učitelj veliko pozornosti tudi poglobljenemu načinu spoznavanja umetniških stvaritev, njihovih ustvarjalcev in kulturnih ustanov, vizualnim komunikacijam, analizi okolja in ekološkim problemom ...*

Komisija načrtuje pripravo priročnika za uporabo učnega načrta. Glede zbirke predpisanih umetniških reprodukcij kot didaktičnega pripomočka pa komisija meni, da ni dobro, da bi posebej predpisovali določene umetniške reprodukcije, saj je učitelj pri svojem delu avtonomen in bi s tem posegali v kreativno pedagoško delo. Pri sodobni opremljenosti šol z računalniki, fotokopirnimi stroji, fotografskimi aparati in umetniško literaturo ima pravzaprav veliko možnosti, da si reprodukcije sam izbira – glede na njegove metode in oblike dela pri pouku.

Kar zadeva habilitirane strokovnjake, ki jih je predlagal eden izmed avtorjev obsežnejših pripomb: takih strokovnjakov pri nas ni. So zgolj likovni metodiki. V kurikularni komisiji so bili kar trije.

Kar zadeva emocije posameznika, ki naj bi jih učni načrt zanemarjal: skupina ciljev v učnem načrtu nosi naslov Privzgajanje doživljajskih naravnosti. To skupino ciljev natančno pojasnjuje še poglavje v Didaktičnih priporočilih. Tudi zapis v istem poglavju, ki govori o skrbnem negovanju in spremljanju učenčeve individualnosti pri izražanju in pozornosti na izražanje emocij, je potrditev, da emocije niso zanemarjene. O istem govori med drugim tudi poglavje Namen predmeta in Splošni cilji predmeta.

I
Z
K
A
Z
I
K
A
Z
I
N
I
Z
E
Z
I
Z
A
N
A
N
A

Po daljši, plodni razpravi so razpravljalci sprejeli naslednje sklepe:

Sklep 1: Ne zdi se smiselno nižati nivoja učnega načrta, pač pa je učiteljicam in učiteljem razredne stopnje potrebno ponuditi izobraževanje (v obliki seminarjev in na srečanjih v zvezi z uvajanjem).

Tudi seminarji za likovne pedagoge bodo vsebinsko naravnani na uporabo novega učnega načrta.

Sklep 2: Ravnatelje je potrebno seznaniti s specifikko načrtovanja in izvajanja likovne vzgoje, hkrati pa tudi z materialnimi in prostorskimi pogoji ter z ponudbo likovnih materialov na šoli.

Sklep 3: Treba je pripraviti priročnik za učitelje, ki jim bo v pomoč pri uporabi učnega načrta.

Sklep 4: Treba bo pripraviti oz. prilagoditi učbenike za likovno vzgojo.

Sklep 5: Treba bo spodbujati sodelovanje med likovnimi pedagogi na šolah in razrednimi učiteljicami in učitelji.

Sklep 6: V okviru Razširjene predmetne skupine bo treba natančno določiti, katere vidike likovne vzgoje naj se spremlja.

Sklep 7: Prek publikacij za pedagoške delavce bo treba učiteljicam in učiteljem sporočiti pripombah, ki so jih dali na predlog učnega načrta.

Na seji Strokovnega sveta za splošno izobraževanje je bil tako 5. julija 2001 sprejet učni načrt za likovno vzgojo v celoti. Učitelje in vse, ki se s področjem likovne vzgoje ukvarjamo, pa čaka še veliko dela. Ni namreč dovolj, če zamenjaš stari učni načrt z novim in brenkaš njegove vsebine naprej v nedogled, tako da

že samega sebe težko prenašaš. Učni načrt bo resnično zaživel le tedaj, ko ga bomo oplemenitili s temeljnimi vrednotami in cilji kurikularne prenove. Ko bomo učitelji s pomočjo oblik in metod dela dosegli, da bodo naši učenci resnično aktivni in ustvarjalni raziskovalci, ko bomo s pomočjo naših spodbud odprli pot neizmernemu številu različnih idej, ko bomo pri učencih resnično spodbujali razvoj vseh plasti njegove osebnosti, od spoznavne do afektivne in psihomotorične, ko bodo medpredmetne povezave in povezave z življenjem resnično zaživele, ko ...

Zgodbe o nastajanju učnega načrta še ni konec, saj bo ob evalvaciji lahko Razširjena predmetna skupina na podlagi pridobljenih podatkov lahko vnesla še spremembe in popravke. Prav tako pričakujemo popravek na problematičnem predmetniku. Veliko dela nas še čaka.

Zaupam v slovenske likovne pedagoge, saj so se številni s svojim strokovnim delom že velikokrat potrdili – tako na otroških likovnih prireditvah v svojem domačem okolju kot na državnih in mednarodnih prireditvah. To pomeni, da številni učitelji likovne vzgoje že v osemletki delujejo tako, kot da so v prenovi. S pomočjo razstav in drugih likovnih prireditev, ki jih prirejajo, predstavljajo kolegom svoj neizčrpni arzenal pedagoških idej in didaktičnih prijemov. Veliko dobrih in inovativnih člankov objavljajo tudi v svoji stanovski reviji *Likovna vzgoja*. V organizaciji Zavoda RS za šolstvo se z devetletkarji večkrat srečujemo in obravnavamo problematiko, povezano s prenovo in učnimi načrti.

In skupaj rastemo.

VIRI IN LITERATURA

Učni načrt za predmet likovna vzgoja v devetletni osnovni šoli. Zavod RS za šolstvo, 2001.

Učni načrt za obvezni izbirni predmet likovno snovanje v devetletni osnovni šoli. Zavod RS za šolstvo, 2000.

Zapisniki sej in druga gradiva Predmetne kurikularne komisije za likovno vzgojo.

Likovna vzgoja v kurikularni prenovi. Ljubljana: Debora, 1998.

Tacol, Tonka: *Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog.* Ljubljana: Debora, 1999.

Nacionalni kurikularni svet: *Izhodišča kurikularne prenove.* Ljubljana 1996.

